

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1570. Soc. 31.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Monomotapæ, ut barbaris aurifodinas tradentibus, abundè sibi esset pecuniarum, quibus sustineret immensum sumptum Africani belli, quod jam secum meditabatur. Verùm hujusmodi Monomotapensis expeditio præluit tanquam vaticinium infelicitati Africanæ.

Annus 1570. Soc. 31.

Ignatii Azebedii, & sociorum ejus martyrium.

A Nnum scribo Ignatii Azebedii, & sociorum glorioso martyrio illustrem. Veniens Româ destinatus Brasiliæ Provincialis optimos Comites elegit in Provinciis Hispaniæ ex facultate Borgiæ Generalis: Lusitanos pariter succendit, inq; Vallem - Rosalem cohortem suam felicissimam coëgit: villa est Collegii Ulysiponensis sita trans Tagum: illic cum sociis vitam duxerat planè cœlestem. Navem S. Jacobi tandem cum sociis 39. conscendit, prætoriam Ludovici Vasconcellii Brasiliæ Præfecti P. Petrus Diasius cum sociis supra viginti; aliam navem dictam ob orphanis, quòd multos pueros parentibus orbos veheret, P. Franciscus Castrius cum duobus. Præter hos ferebantur quàm plurimi vel in itinere, vel in Brasilia Societati adjungendi, si dies ipsa dignos ostenderet. Omnes explebant numerum sexagesimum nonum. In navi morem vivendi instituit Ignatius, quem observaverant in Collegiis.

2. Appulla classis ad insulam Madeiransem. Cæterâ relicta ibi classe, necessarium fuit mercatoribus navis à S. Jacobo adire Fortunatas, sive Canarias insulas. Prope Palmam navis Lusitana ab hæreticis Gallis Rùpellenfibus Duce Jacobo Soria capta est post pugnam non incruentam. Diverlo mortis genere nostri cum Duce Ignatio sunt occisi in odium fidei. Locò unius, quem ad culinæ ministeria servârunt hæretici, suffecit DEus scholasticum, ut expleretur quadragenarius numerus. Ignatius in undas coniectus manu tenebat imaginem Deiparentis, quam nec post mortem hostes illi evellere poterant. Parco referendis singulorum nominibus, quòd passim obvia sint in historiis Societatis. Ignatius Azebedius, domo Portuensis, Illustrissimâ natus profapia, vel si abisset martyrii gloria, æquavit viros nostræ Societatis præstantissimos. Passi sunt 15. Julii, excepto Simone Costa, qui die sequenti collo secto in mare provolutus.

Initium Collegii Madeirensis.

3. Factum initium Madeirensi, & Angrensi Collegio. Primi Conditores 9. Martii ad Madeiram sunt profecti sex de nostris, Emmanuel Sequeira futurus Rector, Petrus Quaresima docturus quæstiones de conscientia, Melchior Oliveira ad excipiendas confessiones, Vasco Baptista nondum sacerdos ad tradendam Rhetoricam. Aliorum nomina non inveni explicata. Intra nonum diem ad insulam pervenere. Ob pestem Ulysiponensem multis diebus ab urbis ingressu prohibiti morabantur in villa cujusdam Fernandi Favelæ prope sacram ædiculam B. Virginis ab auxilio. Fuit illa ædicula domus prima, quam hæretici, cum urbem caperent annis superioribus, diripuerunt.

4. Post legitimam expurgationis moram conductâ in urbe domo ad ædem S. Sebastiani commigravimus. Die 6. Maji dicatâ divo Joanni ante portam Latinam aperta Gymnasia moralis scientiæ, & Latinitatis, oratione pereleganti habitâ à Vasco Baptista. Propterea Collegium sacratum fuit S. Joanni Evangelista. Fundatorem agnoscit Regem Sebastianum. In hac domo exceptus Azebedius cum sociis, quorum multos Emmanuel Sequeira erudierat in Eborensi tirocinio.

5. Difficile credi potest, quàm corrupti forent hominum mores. Vix erat, qui concubinam non aleret. Quid? quòd non censeretur inter nobiles, quisquis tali probro careret. Quòdque execrandum magis, ipsi presbyteri pellices, tanquam legitimas uxores domi retinebant: filiorum baptismata fiebant cum pompa & comitatu ex eorum domibus ad templum, ut moris est cum prole legitimo thoro nata. Ex ejusmodi pastoribus, perspicuè conjicitur status ovium, Verbo,

Verbo, scelerum omnium dominabatur licentia. Ubi primum capere nostri de sacro suggesto tonare, de veterno velut excitati mortales, quid sua interesset, conspexere: paulatim inducta nova morum facies, frequentata Sacramenta. Sequeira tanquam Apostolus audiebatur.

6. Attamen Simon Gonsalvius Camera primus Caletæ Comes insulæ Dominus, & summus Præfectus non parùm negotii nobis faceffivit. Erat germanus frater nostri Ludovici Gonsalvii Regis Confessarii, & Martini Gonsalvii Camerae, qui cuncta poterat apud Regem. Duobus Simon confisus fratribus, audebat plura, quàm vellent tam sancti fratres. Nostri, quos maximè deberet protegere, erat insensus: nolebat in sua insula: timuit ipsos futuros observatores, ac delatores apud Regem, quæ perperam faceret. Cùm putarent indigenæ Præfectum adversus ipsos audaciorem ob fratrem Regis Confessarium, initio nos aliis intuebantur oculis tanquam sibi suspectos, & homines adhæros Præfecto. Sed ipsa dies deterfit has, aliasque nebulas.

7. Par numerus ad fundandum Angrense Collegium missus. Angra urbs ^{initium Col-} elegans, & metropolis insularum, quas dicunt Tertias. Ibat Rector Ludovicus ^{legii An-} Vasconcellius de præcipua regni nobilitate, simul professurus moralem scientiam: venerabiles viri Petrus Gomijs, & Balthazar Barreira acturi verbi divini præcones. Ceteros non reperi nominatos. Duo Latinitatis moderaturi Gymnasia, alius officiis domesticis erat operam daturus. Maji 14. solverunt è Tago, 1. Junii tenuere sinum Angrensem.

8. Cognito, Patres adesse, Prætor, & urbis senatores, scaphâ conscensâ, excipiunt novos hospites. Nonius Alvarus Pereira Episcopus cum Vicario Generali, & cætero Clero expectabat in littore, gaudio maximo venientes complexus gratulatur adventum. Disposita arcium tormenta in communis lætitiæ signum. E portu contenderunt ad ædem B. Virginis habituri gratias pro adventu & incolumitate novorum hospitem. Deinde sunt comitati usque ad domos ipsi paratas. Episcopus vir piissimus nostro usus Confessore, moriens legavit Collegio quadraginta supra trecenta volumina de sua bibliotheca. Quod subsidium eò pluris factum, quò magis erat necessarium.

9. Joannes Sylva de Canto vir per eas insulas primæ nobilitatis donavit amplas domos cum septo, & fonte, ac pulchro facello B. Virgini de nivibus dicato, quas habitavimus, donec ad novum Collegium est migratum. Hanc tam magnificam donationem remuneravit DEus abundantia donorum cœlestium, nam usus directore conscientia suæ P. Petro Gomijs, non minùs piè vixit, quàm est mortuus. De solo publico impertivit Senatus aliquid spatii proferendo. Eadem erga nos usus liberalitate, cùm est comparatum spatium ad condendum ædificium, in quo hodie sumus.

10. Apertis Gymnasijs, confluit auditorum magnus numerus. Canonici intererant lectioni Casuum conscientia. Inducta sacramentorum frequentia. Petrus Gomijs audiebatur tanquam homo divinus. Jacebant mores, dominabantur ludus, & aliæ corruptelæ, quas abegit mirâ felicitate. Inerat ejus verbis quædam vis occulta, quâ mulcebat ad virtutem, & vitæ mutationem vel corda lapidea. Scholastici obibant omnia illa sancta exercitia, quæ diximus tractando de alijs Collegijs.

11. Michaël Sousa, & Garcia Simonius sacerdotes, id petente Antonio ^{Misio Crati.} filio Principis Ludovici, peregerunt Crati sacram missionem. Factus certior Antonius de Patrum adventu extra muros egressus cum duobus cubicularijs venientes humanissimè excepit, ac deduxit in hospitium, dum pararetur aliud in nosocomio, quod enixè rogaverunt. Et concionibus, & catechesis explanationibus magnâ pietate semper adiuit Princeps. Adeò frequenter expiabat conscientiam, & cœlesti reficiebatur pane, ut omnes dicerent videri religiosum. Quod misericordiæ domus esset angusta, cupiebant oppidi Primores domus viri nobilis septum, quod præbere justo etiam oblato pretio recusabat. Eum Michaël allocutus sic imbuit pio sensu, ut libens expleverit omnium vota. Antonio

Antonius Franco.

M

niss

nus denuo conatus illic condere Societatis Collegium, promissit daturum protinus æreorum regalium ter centum millia, ac fabricam apto loco ædificaturum. Non reperi, cur non sit acceptata Principis liberalitas.

Actus Theologicus.

12. Mense Februario Eborensis Academia splenduit actu Theologico. Ignatius Martinius, Præfide Petro Fonseca, Theologicas theses biduo propugnabat, Rege, & Cardinali præsentibus cum universa aula. Aderant pariter secundâ Paschæ octavâ, cum uterque Doctoris gradu insigniretur. Patroni de more Academico fuerunt P. Fonseca Doctor Payus, Martini Ludovicus Granatensis.

Nostrum templum pro regio sacello.

13. Verni jejunii tempore pro regio sacello fuit templum nostrum. Concionatores F. Thomas Dominicanus, Marcus Georgius, & Ignatius Martinius nostri. Feriâ quintâ majoris hebdomadæ lavit Rex 12. pauperum pedes; eisdem intra Collegium præbuit opiparum prandium, ministrantibus familiæ Regiæ viris illustrissimis. Cætera pietatis exercitia, quæ in more sunt Regibus Lusitanis per majorem hebdomadam & pascha peracta in templo nostro pompâ regiâ.

Familia Cardinalis virtuti studet.

14. Henricus Cardinalis intra Collegium habitans unicè studebat, ne domus quies turbaretur. Idcirco novam januam jussit aperiri, ne ad hospitium suum iretur per communem Collegii portam. Familia Cardinalis sic nostrorum exhortationibus, & conspectis exemplis excoluit mores suos, ut ex animo in virtutum studia incumberet. Dabat stimulos Cardinalis pietas; nostris enim corpora flagro castigantibus in templo, ipse in oede se verberabat. Familiaris erat domesticis Principis usus cilicii, ac flagelli. Aderant quotidie sacre catechesis explicationi. Frequenter se provolvebant ad Confessarii pedes, & cœlestibus epulis nutriebant.

Dona Regia.

15. Eborâ discessuri Rex & Cardinalis valedixere sociis. Donavit Rex templo è duobus cadurcis, quæ fuerant usui per majorem hebdomadam, alterum valde pretiosum, holosericum intertextum rosis aureis, in medio prominebat Crucifixus ex Indicis margaritis. Cardinalis quinquaginta supra ducentos cruciatis impertivit.

Missiones Collegii Eborensis.

16. Ex Eborensi Collegio per magnum jejunium diebus dominicis prædibant tres & triginta divini verbi præcones. Alii præterea temporibus in diversa oppida & pagos missiones instituta. Dum hæc foris, non cessabant intra urbem optima exempla. Aqua Eborensibus defecerat. Nostri novo demissionis propriæ genere providerunt vincis in carcere. Duo in orbem singulis diebus jumentum cadis aquariis onustum illuc agebant. Idem factum æstate sequenti, verum non habitu vili, sicut antea, sed toga pullâ, & pallio solito. Eodem modo subventum cœnobio PP. Franciscanorum, quod ipsi aquæ defectum significassent.

Aliæ res Eborensis Collegii.

17. Petrus Salisus noster è Bœtica venit, ut ornaretur Doctoris laureâ in Eborensi Academia. Ludovicus Molina 3. Septembris solemnem professionem nuncupavit. Idem Molina primâ Pentecostes octavâ in supplicatione Academica dixit è suggesto. Theses Theologicæ, Archiepiscopo præsentibus, à Fernando Perefio Professore primario defensæ. Ludovicus Granatensis cum Inquisitore Didaco Mendefio tulere sententiam de sensibus divinantium ænigmata. Nam tunc moris erat in Atrio Academiæ inter poemata appendere aliquot ænigmata. Divinantes latentem sensum præmiis donabantur, vel qui sensum veritati proximum afferebant.

Rex & Cardinalis excepti Conimbricæ.

18. Etiam Conimbricensibus nostris Rex & Cardinalis se indulserunt. Extra urbem venientes 13. Octobris excepti Academia, deduxitque ad templum cathedrale, ubi præstolabatur Episcopus ornatu Pontificio, inde ad palatium comitatur. Quietis amans Cardinalis voluit apud nos hospitari. Oratio dicta à Doctore Ludovico Castro. Audivere etiam lectionem & orationem Græcam, & Hebræam. Tum lustrata opera facta, & surgentia. Dum aliquando Cardinalis cum Provinciali cœnæ tempore accessit ad ostium triclinii, ut vide-

videret discumbentes: laudavit silentium, & modestiam, gravitatēque mensae ministrantium. Tum Provincialis interrogavit: placerētne audire scholasticum ex recentioribus concionantem? frequenter enim id ex tempore illis injungi. Annuit. Protinus jubet unum ē confidentibus pulpitem conscendere, & concionari. Auscultavit Cardinalis per quartam horae partem; ac discedens inquit: *Equidem repente actum bene, omnia potest obedientia.*

19. Subinde scholastici atrii nostri instar agminis bellissimè ordinantur; pueri alphabetarii, fertis floreis capita cingentibus, manu tenentes virides arundines anteibant canentes doctrinam Christianam, sequebantur scholastici cum Magistris, deinde nostri; claudēbant agmen Rector, & Provincialis. Processerunt ad Regis palatium, qui gaudens ē fenestra conspexit praetereuntes, deinde versi longo ambitu ad atrium scholarum. Cardinalis interim Collegio egressus pedes in regiam, inde revertit una cum Rege. Disposita in atrio theatra quatuor: in primo saeculum aureum episcis carminibus declaravit se in orbem rediisse, quod sub Sebastiano justitia dominaretur. In secundo tria flumina, Ganges Indiae nomine, Nilus Aethiopiae, Januarius Brasiliae, rogāunt in eas regiones extenderet potentiam, ut aurei saeculi forent participes. In tertio fidei zelus triumphans decantabat, quas apud Indos adeptus victorias de Infidelitate suis calcata pedibus. In quarto stabat vetus Lusitania armis formidanda, pede Luxum premens, contra quem furens nudato gladio minata ictum, sed pepercit, quod suis legibus eum Rex jam debilitasset.

20. Mox templum ingressus est, ubi in ejus laudem orationem habuit socius Cosmas de Navibus. Cuncta ad votum succelsere. Expectationem vicit tragædia de Rege Sedecia, in duas dies divisa, auctore P. Ludovico Crucio. Quis tum Sebastiano exultanti diceret Sedeciae lamentabilem casum, & exitum, habere instar funesti vaticinii de ipsius ruina? Bartholomæus de Martyribus Bracharensis Archiepiscopus, qui & ipse est in Collegio hospitatus, dynastæ affidenti, stupentique: *Nec tu, inquit, nec ego, nec Rex ipse tale quid efficere possumus. Quid mirum? Isti boni Patres orationi multum vacant; summa est inter eos pax, & concordia; singuli volum, quod omnes, & omnes, quod singuli; ita quidquid incipium, feliciter peragunt.* Pridie profectionis suae audivit Rex, cum Gymnasia adire non posset, nonnullos scholasticos cum Latino, tum Graeco sermone. Duo tertii Gymnasii gratissimā alacritate invicem certamen instituere de Graeca lingua. Excessit Rex amplis verbis gratias agens Societati, quod tot significationibus sibi plausisset.

21. Leo Henriquius, qui undeviginti annis continuis diversos egerat Magistratus summo exemplo & integritate, Provinciae regendae onus deposuit, quo dudum levare desiderabat; multoque magis Cardinalis, ut haberet sibi semper haerentem ad ministerium poenitentiae. Igitur Provinciae magistratu humeris P. Georgii Serrani imposito, ostensurus, quanti faceret paupertatem, & humilitatem, locavit libros suos in communi bibliotheca. Convenit Ministrum, edocuit, quidquid indumenti sibi esset, ut ipse judicaret, quae ex eo sibi essent necessaria: petivit unicè facultatem ad utendum Breviario. Altera die triclinium ingressus se flagellavit, dicens, id injungi ob defectus in obitu Magistratu, commissos. Mox tunicam fusci coloris indutus diebus aliquot servivit in culina. His, aliisque praclarissimis exemplis gubernii sui finem illustravit.

22. Aedificium Conimbricensium scholarum plurimum crevit. Rex ad illud praebuit cruciatorum tria millia. Opifices & operae 120. desudabant in eo promovendo. Perfectae sunt aula princeps, ac duae pro Theologia, & morali scientia. Episcopus ē castaneto suo arbores centum pro laquearibus donavit. Idem Episcopus typis edidit volumen de litteris Japonicis, ē mille exemplis sibi reservabat centum; caetera Rectori nostri submitit, ut pro libito dispergeret. Hoc anno per Quadragesimam tum in Ecclesiis annexis Collegio, tum in Conimbricensi dicecesi 40. de nostris conciones habuere. In urbe fiebant Dominicis diebus matutino, & pomeridiano tempore, ac sextis feriis in Collegio;

Antonius Franco.

M 2

lertis

Exempla Leonis Henriqui Provincialiatum tradentis Georgio Serrano.

Variae res Collegii Conimbricensis.

sextis quoque in Academiae sacello; quartis in templo Misericordiae; praeterea Dominicis in templo Cathedrali, ac tribus Monialium coenobiis. Undique centesimus operae fructus respondit. Novem aut decem meretrices è lupanari ad honestam vitam ope nostrorum traductae.

Miffio Scalabi,

23. E Domo Professa, Archiepiscopo petente, missio sacra habita Scalabi. Eo sacerdos profectus magis parendi causa, quam fructus spe. Nam apud Scalabitanos invaluerat opinio dominari soli siccitatem, ex quo nostri adierant illud oppidum. Propterea fovebant animos parum amicos, & benevolos. Sua Patrem existimatio fefellit. Receptus in nosocomium cum socio, ubi coepit Verbum DEI seminare, ingens ad eum audiendum concursus, ingens fuit Confessionum numerus, singularis morum mutatio, & amor in nostros. Avidè Senatus ab Archiepiscopo postulavit Collegii fundationem; ad eam juvandam obtulit in singulos annos ducenta regalium aereorum millia. Sed pro eo tempore non obtenta fundatio.

Tirones redeunt in Dommum Professam.
Poenitentiarum Romae.

24. Dommus Professa Ulyssiponensis, quae propter anni superioris saevientem pestilentiam justo carebat numero, rursus suis incolis frequentata. Accesserunt Eborae & Conimbricæ tirones, qui absterant ejusdem pestis causa. Hi praesertim sustinebant pensum chori. Mense Majo coepit Societas moderari tribunalia confessionum templi Vaticani Romae; id jubente Pontifice Pio V. Poenitentiarum vocant hos sacerdotes. Non reperi, qui Lusitanus fuerit primus.

Mortuus Franciscus Bernardus.

25. Angrae 14. Novembris iter suscepit aeternum Franciscus Bernardus Coadjutor adhuc tiro, sed multae virtutis, cum primis modestiae, humilitatis, & obedientiae, atque ab omnibus vir sanctus habebatur. In urbe Portuensi 21. Martii vitae metam attingit vir sanctus Henricus Nunius Gouvea, domo Fayalensis apud insulas Assorum, sive Tertias. In Portu duxit uxorem Beatricem Madureiram parem sibi nobilitate. Ex ea suscepit quatuor filios, tres donavit Societati, quartus se mancipavit PP. Capuccinis. Filiae sanctimonialibus adscriptae. Henricus concionibus Francisci Stradae, ut dictum suo loco, permotus, instituit genus vitae sanctissimum. Ille S. Franciscum Borgiam domi suae meruit hospitium. Aedium partem donavit ad ponenda initia Collegii. Dum vixit, nihil æquè curavit, atque virtutum incrementa. Ex facultate S. Francisci Borgiae, atque conjugis suae in morbo supremo emisit Societatis vota. Praecipit mortis horam, praedixitque uxori annum, ac diem mortis, quae fuit eadem divo Benedicto sacrata, in qua Henricus animam efflavit.

Henricus Nunius Gouvea.

Annus 1571. Soc. 32.

I.

Conventus Provinciae.

NOVUS Provincialis Georgius Serranus mense Januario Professo Conimbricam vocavit habiturus Provinciae Comitiam ad eligendum Procuratorem solitum Romam mitti singulis trienniis. Suffragati sunt Marco Georgio. Ex urbe rediens in Lusitaniam, Madriti coepit tentari febribus: non ideo, ut res poscebat, substitit curandus; sed itinere continuato adventavit Eboram. Quatuor Medici artem Machaoniam incassum fatigaverant in operanda attrita valetudini; nam 10. Decembris piissime expiravit. Natus Nogueirae dioecesis Conimbricensis. Quae litteris, quae virtutibus plurimum exornavit scholas & Provinciam in initiis suis. Humillimus, supra quam dici potest, non occultabat natales suos, & parentem fabrum cementarium. Ob studium se demittendi recusavit Eboensis Academiae & Collegii Rectoratum. Composuit aureum libellum de doctrina Christiani, qui omnium puerorum manu volutatur. Et dies obitus, & annus juxta hunc locum debent corrigi in Anno Glorioso.

Mortuus P. Marcus Georgius.

S. Franc. Borgia venit in Lusitaniam cum Legato Pontificis.

2. Magnum solatium Provinciae hoc anno attulit conspectus optimi Parentis sui, ac Generalis Francisci Borgiae. Nam Pius Pontifex, ut colligaret communi fœdere Christianos Reges adversus Turcam, misit nepotem suum Cardinalem Alexandrinum ad Reges Galliae, Hispaniae, & Lusitaniae, cui negotiorum participem adjunxit Franciscum Borgiam. Regis nomine Constantinus olim